

Co-funded by
the European Union

Government
Transparency
Institute

Oficina Antifrau
de Catalunya

Colpis
CON SEU DE INICI ENICIALS
DE LA CERSADA PERPETUA DE LA
SOCIETAT DE CATALUNYA

TRANSPARENCY
INTERNATIONAL
BULGARIA

ALBANIAN INSTITUTE
of SCIENCE

Moduł 3: Quiz dotyczący budownictwa i małej infrastruktury

Pytania wielokrotnego wyboru 1-10

1. Okno MONITUTOR „Prace” – co naprawdę oznacza

Pytanie: Obserwator wybiera opcję „Prace” dla projektu ścieżki osiedlowej o wartości 45 000 euro. Pojawia się zielone okno MONITUTOR z kilkoma dodatkowymi pytaniami dotyczącymi budownictwa. Jaka jest najlepsza interpretacja tego faktu?

- Wartość jest niska, więc dodatkowe pytania są opcjonalne i można je pominąć.
- Narzędzie automatycznie traktuje każdą umowę o dzieło, nawet małą, jako obciążoną wyższym ryzykiem i uruchamia dodatkowe kontrole dotyczące modyfikacji, ilości/jakości i podwykonawstwa.
- Oznacza to, że umowa jest częścią krajowej listy „infrastruktury strategicznej” i musi zostać zgłoszona władzom centralnym.

Poprawna odpowiedź: B

Dlaczego? W Kroku 1 wybór opcji „Prace” uruchamia zielone okno MONITUTOR niezależnie od wartości umowy. To okno istnieje, ponieważ budownictwo i mała infrastruktura są strukturalnie bardziej ryzykowne: ryzyko ukrytych modyfikacji, prac niezgodnych z normami i nieregularnego podwykonawstwa występuje nawet w przypadku małych chodników i prac drenażowych. Dodatkowe pytania nie są opcjonalne i nie mają nic wspólnego ze specjalnymi listami krajowymi – służą do systematycznego wykrywania sygnałów ostrzegawczych w schematach korupcyjnych 1-3.

2. „Nie” kontra „Nie mogę odpowiedzieć” w kwestii modyfikacji

Pytanie: Umowa na mały mostek zawiera podpisany dokument ze wzrostem wartości o 12%. Obserwator widzi aneks, ale nie może uzyskać dostępu do portalu, gdzie powinny być publikowane modyfikacje, a kupujący nie potwierdza, czy publikacja nastąpiła. Jaka jest najdokładniejsza odpowiedź w Kroku 1 na pytanie „Czy istnieje podpisany i opublikowany aneks?”

- Wybierz „Nie mogę odpowiedzieć” i wyjaśnij: „Podpisany aneks widoczny w aktach; publikacja nie mogła zostać zweryfikowana – portal niedostępny / brak potwierdzenia”.
- Wybierz „Tak”, ponieważ w papierowej dokumentacji istnieje podpisany aneks.
- Wybierz „Nie”, ponieważ władza odmówiła potwierdzenia publikacji, co dowodzi braku zgodności.

Poprawna odpowiedź: A

Dlaczego? Podpytanie dotyczące modyfikacji dotyczy obu aspektów: czy istnieje formalny aneks i czy jest on widoczny w oficjalnych rejestrach (np. portalu, rejestrze). Tutaj Obserwator widzi podpisany dokument, ale nie może zweryfikować publikacji. Do tego właśnie służy „Nie mogę odpowiedzieć”: do sytuacji, gdy część wymogu jest niejasna

lub niemożliwa do zweryfikowania. „Nie” sugerowałoby, że wiedzą, iż nie został opublikowany; „Tak” przeszacowałoby pewność.

3. Podwykonawca wymieniony z opóźnieniem już widoczny na miejscu

Pytanie: W projekcie placu zabaw szkolnego Obserwator odkrywa, że firma SubcoPlay Ltd. figuruje w podpisanym aneksie jako podwykonawca, datowanym na marzec. Na zdjęciach projektu na Facebooku logo SubcoPlay jest jednak widoczne na sprzęcie i kamizelkach pracowników już w styczniu, przed podpisaniem aneksu. Jaka jest najlepsza interpretacja ryzyka korupcji?

- a. Istnieje ryzyko schematu korupcyjnego 3: podwykonawca wydaje się być aktywny na miejscu przed formalnym wyznaczeniem, co sugeruje, że aneks może legalizować już istniejące faktyczne porozumienie podwykonawcze.
- b. Jest to tylko problem schematu korupcyjnego 1, ponieważ każdy aneks automatycznie oznacza nieuzasadnione modyfikacje.
- c. Nie ma ryzyka; gdy podwykonawca zostanie wymieniony w aneksie, czas nie ma znaczenia.

Poprawna odpowiedź: A

Dlaczego? Materiały szkoleniowe wyjaśniają, że „firmy-widma” i podwykonawcy wymienieni z opóźnieniem to klasyczne sygnały ostrzegawcze dla schematu korupcyjnego 3. Tutaj harmonogram pokazuje, że SubcoPlay działało na miejscu przed oficjalnym wpisaniem na listę. Sugeruje to, że aneks może być retrospektywnym zabezpieczeniem dla nieregularnego podwykonawstwa – kluczowy wzorzec CS3. Schemat CS1 może być później zaangażowany (np. zmiany wartości), ale głównym ryzykiem jest nieregularne (fikcyjne) podwykonawstwo.

4. Co zarejestrować w ramach kontroli 3 elementów / >5% odchylenia

Pytanie: Projekt ścieżki pieszej i parkletu obejmuje:

- 1200 m² nawierzchni
  - 25 ławek
  - 35 nowych drzew
- On site, the Monitor observes:
- Kostka brukowa wydaje się ułożona w całości i dobrej jakości
  - Zainstalowano 25 ławek
  - Zasadzono tylko około 18-20 drzew

Jaki jest najlepszy sposób wykorzystania części pytania „Prace” w Kroku 2 dotyczącej „3 pozycji / >5% odchylenia”?

- a. Skupić się tylko na kostce brukowej i ławkach; drzewa są „mniej istotne” i można je zignorować.
- b. Wybrać drzewa jako jedną z 3 pozycji i zanotować szacowane niedostarczenie o >5% (np. „zaplanowano 35 drzew, ~zaobserwowano 19”), jako wskaźnik czerwonej flagi dla schematu korupcyjnego 2.
- c. Nie używać tego pola, ponieważ dokładne liczenie jest trudne; powinno to być pozostawione inżynierom.

Poprawna odpowiedź: B

Dlaczego? Dodatek do prac wyraźnie prosi o wskazanie do 3 pozycji, gdzie widoczne jest odchylenie >5%. Drzewa są bardzo widoczne, a niedostarczenie jest oczywiste (brakuje około połowy). Jest to podręcznikowy przykład czerwonej flagi dla schematu korupcyjnego 2: pieniądze publiczne zapłacono za przedmioty, które nie zostały w pełni dostarczone. Od obserwatorów nie oczekuje się, że będą inżynierami; oczekuje się, że dokonają uczciwych, przybliżonych oszacowań i udokumentują wyraźne braki.

5. Płatności, harmonogram i schemat korupcyjny 2

Pytanie: Trwa projekt kanału melioracyjnego. Podpisana modyfikacja prawnie przedłuża termin zakończenia o 90 dni. W chwili wizyty:

- Raport postępu: 60% prac zakończonych
- Dokumenty płatności: 90% wartości kontraktu już zapłacone
- Obserwacja na miejscu: postęp odpowiada około 60% zakończenia
  - How should the Monitor use the “payments v. implementation” question?
- a. Zaznaczyć „Tak, spójne”, ponieważ udzielono przedłużenia terminu, więc wyższe płatności są normalne.
- b. Zaznaczyć „Nie” i wyjaśnić: „Zapłacono 90% wartości kontraktu; prace widocznie ≈ukończone w 60% – nadpłata w stosunku do postępu pomimo przedłużonego terminu.”
- c. Zaznaczyć „Nie mogę odpowiedzieć”, ponieważ przedłużenie terminu uniemożliwia ocenę płatności.

Poprawna odpowiedź: B

Dlaczego? Pytanie o płatności w Kroku 2 porównuje to, co zostało zapłacone, z tym, co zostało faktycznie zrealizowane, niezależnie od przedłużeń terminu. Nawet jeśli termin został prawnie przedłużony (schemat korupcyjny 1 może być w porządku), 90% płatności za 60% widocznego wykonania to klasyczna czerwona flaga dla schematu korupcyjnego 2: pieniądze płyną szybciej niż rzeczywisty postęp. Obserwator musi wyraźnie zaznaczyć tę niezgodność, zamiast ukrywać się za modyfikacją.

6. Kto zablokował dostęp?

Pytanie: W przypadku małego projektu mostowego, obserwator planuje wizytę na miejscu. Po przybyciu, kierownik budowy wykonawcy mówi: „Nie możecie wejść bez pisemnego pozwolenia od urzędu miasta, a oni nic nie wysłali. Proszę odejść.” Urząd miasta nie odpowiada na e-maile. Jak obserwator powinien uzupełnić tekst uzupełniający pod hasłem „Brak wizyty na miejscu – dlaczego nie?”

- a. Zanotować, że dostęp został odmówiony na miejscu przez przedstawiciela wykonawcy, podać datę/godzinę i zacytować powód „braku pozwolenia”, zaznaczając, że zamawiający nie odpowiedział na prośby.
- b. Po prostu napisać „Brak wizyty – urząd miasta odmówił dostępu”, ponieważ nie odpowiedzieli.
- c. Pozostawić wyjaśnienie puste; jest to zbyt wrażliwe politycznie, aby to zapisywać.

Poprawna odpowiedź: A

Dlaczego? Wyjaśnienie dostępu w Kroku 2 pyta, kto odmówił wstępu i dlaczego, na podstawie tego, co faktycznie się wydarzyło. W tym przypadku osobą, która fizycznie zablokowała dostęp, był kierownik budowy wykonawcy, powołując się na brak pisemnego upoważnienia. Milczenie

urzędu miasta jest również istotne. Właściwe odnotowanie oznacza wskazanie osoby działającej przy bramie, kontekstu (brak pisemnego pozwolenia) i brak odpowiedzi na prośby – jest to jasny opis słabości kontroli, która może ukrywać czerwone flagi i wskazywać na potencjał schematów korupcyjnych 1-3.

7. Młody dostawca, ale dobra dostawa?

Pytanie: Ulepszenie ulicy wiejskiej o wartości 180 000 euro zostaje przyznane firmie „NewRoads Ltd.”, założonej 8 miesięcy przed podpisaniem umowy. W Kroku 1 Obserwator odnotował to jako sygnał ryzyka w okienku MONITUTOR. W Kroku 2 jednak wizyta na miejscu potwierdza: ilości, jakość i płatności są zgodne z umową, a nie zaobserwowano żadnych nieprawidłowych podwykonawców. Jak należy interpretować tę kombinację?

- Profil młodej firmy pozostaje zarejestrowanym czynnikiem ryzyka, ale w tym projekcie zaobserwowana realizacja nie wykazuje problemów ze schematami korupcyjnymi 1-3; przypadek pozostaje punktem obserwacji, a nie ustaleniem.
- Początkowy wpis ryzyka musi zostać usunięty, ponieważ dobre wykonanie dowodziło jego błędności.
- To automatycznie dowodzi, że wszystkie młode firmy są bezpieczne i nie należy ich oznaczać w przyszłości.

Prawidłowa odpowiedź: A

Dlaczego? Sprawdzenia profilu dostawcy (data założenia, pole dodatkowych informacji MONITUTOR) wychwytyują czynniki ryzyka, a nie automatycznie korupcję. Bardzo młoda firma może być albo przykrywką, albo legalnie działającym nowicjuszem. Tutaj Krok 2 pokazuje czystą realizację: brak nieuzasadnionych modyfikacji (SK1), brak prac niskiej jakości lub nadpłat (SK2), brak fikcyjnych podwykonawców (SK3). Sygnał ryzyka pozostaje zatem w rejestrze jako kontekst – ale sam przypadek nie jest przykładem korupcji. Ten niuans był dokładnie tym, co podkreślano w całym Module 3.

8. Nadzór i konflikt interesów

Pytanie: Projekt niewielkiego muru oporowego ma oddzielną umowę na nadzór z firmą „SafeCheck Ltd.”. Rejestr spółek wskazuje, że ta sama osoba posiada 60% udziałów zarówno w SafeCheck, jak i w głównym wykonawcy. Raporty z postępów prac są podpisywane tylko przez SafeCheck i zawsze stwierdzają „brak problemów”, pomimo widocznych wad na miejscu. Jak należy traktować tę sytuację?

- Jako normalną; korzystanie z wyspecjalizowanej firmy nadzorczej jest zawsze dobrą praktyką.
- Jako słabość kontroli z ryzykiem konfliktu interesów, do odnotowania w polu „dodatkowe informacje” MONITUTOR (powiązane ze wszystkimi trzema schematami korupcyjnymi).
- Tylko jako czerwoną flagę dla schematu korupcyjnego 3 (nieprawidłowe lub fikcyjne podwykonawstwo), ponieważ firmy nadzorujące są de facto podwykonawcami.

Prawidłowa odpowiedź: B

Dlaczego? Paragraf dotyczący nadzoru w sekcji „inne postanowienia umowne” oraz pole informacyjne MONITUTOR zachęcają Obserwatorów do rejestrowania powiązań między firmami a urzędnikami oraz przypadków, w których nadzór może nie być niezależny. Tutaj ten sam właściciel kontroluje zarówno wykonawcę, jak i nadzorcę, a wady są ignorowane. Nie

pasuje to bezpośrednio do pojedynczego schematu korupcyjnego, ale umożliwia schemat korupcyjny 1 (zaakceptowane bez weryfikacji modyfikacje), schemat korupcyjny 2 (akceptowanie prac niskiej jakości) oraz schemat korupcyjny 3 (ignorowanie fikcyjnych podwykonawców). Najlepiej jest to ująć jako słabość kontroli związaną z konfliktem interesów.

9. Prace nocne i dowody dotyczące „tajemniczej firmy”

Pytanie: W projekcie pasa autobusowego dzienna wizyta Obserwatora wykazuje na miejscu jedynie logo głównego wykonawcy. Później mieszkańcy udostępniają filmy wyraźnie pokazujące logo innej firmy na frezarkach pracujących nocą, wraz z metadanymi daty/czasu. Firma ta nie jest wymieniona jako dostawca ani podwykonawca w Kroku 1. Co powinien zrobić Obserwator?

- Zignorować filmy; liczy się tylko to, co widoczne podczas oficjalnych wizyt.
- Użyć pola „tajemnicze firmy / zaobserwowani wykonawcy” do zarejestrowania nazwy niewymienionej firmy, miejsca, gdzie została zaobserwowana (prace nocne na filmach mieszkańców) oraz daty/godziny z nagrania.
- Traktować to tylko jako czerwoną flagę dla schematu korupcyjnego 1 (nieuzasadnione modyfikacje umowy), ponieważ prace nocne zawsze implikują ukryte modyfikacje.

Prawidłowa odpowiedź: B

Dlaczego? Pola „obserwowani wykonawcy niewymienieni w umowie” umożliwiają przedstawienie dowodów z zdjęć, raportów i innych wiarygodnych źródeł — nie tylko tego, co obserwator osobiście widział. Jeśli filmy od mieszkańców wyraźnie pokazują niewymienioną firmę wykonującą prace, jest to silny sygnał ostrzegawczy wskazujący na dowody korupcyjnego schematu 3 (nieprawidłowe lub fikcyjne podwykonawstwo): firma wykonująca znaczne prace kontraktowe bez bycia zatwierdzonym dostawcą/podwykonawcą. Powinno to być odnotowane tak samo jak obserwacje na miejscu; nazwa, lokalizacja, data/czas, rodzaj dowodu.

10. Modyfikacje uzasadnione na papierze, ale nieistniejące na miejscu

Pytanie: Mały projekt wału przeciwpowodziowego posiada podpisaną modyfikację dodającą dodatkową przepustowość przepustu i podnoszącą część nasypu, z dołączonym solidnym raportem hydrologicznym. Na papierze uzasadnienie wygląda na mocne. Podczas Etapu 2 szablonu raportowania, obserwator nie widzi podniesionego nasypu ani widocznego dodatkowego przepustu, mimo że zlecenie zmian zostało w pełni opłacone. Jaka jest najlepsza ocena?

- Występuje schemat korupcyjny 2 (prace niskiej jakości lub niedostarczone w stosunku do płatności), a obserwator powinien zaznaczyć „Nie” w odpowiedzi na pytanie „Czy zmiany na miejscu odpowiadają podpisanym, wycenionym zleceniom zmian?” i opisać brakujące prace.
- Nie ma problemu; gdy modyfikacja jest dobrze uzasadniona na papierze, kontrole terenowe są niepotrzebne.
- Jest to tylko problem korupcyjnego schematu 1 (nieuzasadnione modyfikacje umowy), ponieważ uzasadnienie było zbyt szczegółowe.

Poprawna odpowiedź: A

Dlaczego? Moduł 3 Część 3 podkreśla, że modyfikacje muszą być sprawdzane zarówno na papierze, jak i w terenie. Tutaj historia na papierze jest dobra: jasne uzasadnienie, prawidłowe zlecenie zmian. Historia terenowa jest zła: „dodatkowe” prace faktycznie nie istnieją, mimo że

zostały opłacone. To klasyczny sygnał ostrzegawczy prowadzący do schematu korupcyjnego 2: płatność za prace, które nie zostały wykonane. Prawidłowe wykorzystanie dalszych działań w Etapie 2 dotyczących modyfikacji polega na zaznaczeniu „Nie” i opisaniu, które zmodyfikowane elementy są brakujące na miejscu.

